Előszó

DOBI EDIT—PETŐFI S. JÁNOS

0. Az *Officina Textologica* — a Kossuth Egyetemi Kiadó gondozásában 1997-ben megindult periodika — fő célkitűzése, hogy hozzájáruljon egy szövegmondatelemző (szöveg)nyelvészeti-szövegtani módszer kidolgozásához.

Ami a nyelvészetet illeti, célszerűnek látszik különbséget tenni egyrészt megformáltságközpontú nyelvészet és a nyelvészet többi ága (pszicholinguisztika, ethnolinguisztika, szociolinguisztika stb.), másrészt — a megformáltságközpontú nyelvészeten belül — rendszernyelvészet és szöveg-nyelvészet között. Az említett szövegmondat-elemző módszer a megformáltságközpontú nyelvészet és egy szövegtan kooperatív alkalmazását kívánja meg.

1. Az ennek a módszernek a kidolgozásához vezető tágabb keretű programot e periodika 1. kötete (Petőfi S. János, *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram*) körvonalazza, amely a következő témákat tárgyaló fejezetekre oszlik: (1) a szövegtani kutatás diszciplínakörnyezete, (2) a szövegtani és szövegnyelvészeti koncepciók összehasonlító kritikai elemzésének területei, (3) a szövegalkotó tényezők szövegnyelvészeti/szövegtani elemzésének és leírásának aspektusai, (4) A nyelvi rendszernek és a nyelvi rendszer elemei használatának nyelvészete szövegnyelvészeti/szövegtani perspektívából nézve, (5) a szemiotikai textológia, mint szövegtani elméleti keret.

A szövegmondatelemzés központi kérdései — amelyeket globálisan elsősorban a 3. és 4. fejezet tárgyal — a következő főbb tematikus csoportokba sorolhatók:

(a) különféle szövegek szövegmondatainak verbális elemekkel és (ko)referenciaindexekkel való kiegészítése,
(b) különféle szövegek szövegmondatösszetevői adott lineáris elrendezésének elemzése,
(c) 'lexikogrammatikai alapszerkezet'-reprezentációk (valamint az ezek lehetséges lineáris elrendezéseire vonatkozó információk) hozzárendelése különféle szövegek verbális elemekkel kiegészített szövegmondataihoz,
(d) különféle szövegek szövegmondatainak levezetése az (információkkal ellátott) alapszerkezet-reprezentációkból

2. A periodika 2. kötete (*Koreferáló elemek – koreferenciarelációk.*[1] *Magyar nyelvű szövegek elemzése.* Szerk.: Petőfi S. János) az (a) tematikus csoportba tartozó kérdéseket tárgyal. 11 szerző — egy számukra tájékoztatás céljából rendelkezésre bocsájtott elemzés alapján — 11 egymástól különböző típusba tartozó szöveg koreferenciaelemzését végezte el. A kötet ezeket az elemzéseket tartalmazza a mintaelemzéssel és egy összefoglaló jellegű utószóval kiegészítve.

3. A periodika 3. kötete (*Szövegmondatösszetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez. Magyar nyelvű szövegek elemzése.* Szerk.: Szikszainé Nagy Irma) a (b) tematikus csoportba tartozó kérdések elemzésével foglalkozik. Egy ugyanabból a szövegből vett (szöveg)tagmondat, egy egyszerű szövegmondat, illetőleg egy öt mellérendelt tagmondatból álló szövegmondat összetevőinek az adott szöveghelyen elfogadható sorrendjeit vizsgálja 2-2 kutató és egy-egy egyetemi hallgatókból álló csoport. A kötet ezeket az elemzéseket tartalmazza egy utószóval kiegészítve.

4. Mindkét előbbi kötethez, miként valamennyi új tematikai egység vizsgálatát megkezdő további kötethez is, tervbe vettünk egy-egy úgynevezett 'diszkusszió'-kötetet.

A jelen (negyedik) kötet a 2. kötet diszkussziókötete, s mint ilyen egyrészt foglalkozik nemcsak az (a), hanem a (c) és (d) — sőt ezen keresztül — a (b) tematika körébe tartozó kérdésekkel is, másrészt kitekintést nyujt az első kötetben jelzett más, általánosabb jellegű témák felé is.

TOLCSVAI-NAGY GÁBOR "Kérdések a koreferenciáról" című tanulmánya áttekintést nyújt arról, hogy a koreferencia (szöveg)nyelvészeti/szövegtani aspektusait milyen módon tárgyalja a nemzetközi szakirodalom néhány ismert és sokat idézett szerzője/műve.

BENCZE LÓRÁNT "A koreferáló elemek és viszonyok retorikai-stilisztikai megvilágítása" című tanulmánya egyrészt a 2. kötet tanulmányaihoz csatlakozik azáltal, hogy egy abban nem tárgyalt szövegtípushoz tartozó szöveget elemez a koreferencialitás szempontjából, másrészt a koreferencialitást a szövegtani társtudományok szempontjából vizsgálja.

BENKES ZSUZSA "Kreatív gyakorlatok a koreferenciarelációk analitikus elemzésének előkészítéséhez (Példaszöveg: Biblia. Mózes II. könyve. 2. rész 1-11.)" című írása azt mutatja be, hogy milyen kreatív gyakorlatok végeztethetők

[1]A *koreferál* ('együtt utal') kifejezés, illetve a szó származékainak (mint *koreferáló*, *koreferens*, *koreferencia* stb.) írásmódja a magyar nyelvű szakirodalomban nem egységes, szimpla és kettőzött *r*-rel egyaránt használatos. Az említett kifejezések írásmódja a kötetben az egyes tanulmányok szerzőinek megoldását, választását követi.

el a koreferenciaelemzéssel kapcsolatban. Példaszövege az a szöveg, amelynek elemzése mintául szolgált a 2. kötet elemzéseinek elkészítéséhez.

DOBI EDIT "A koreferenciaelemzés kérdésének rendszernyelvészeti megközelítése szemiotikai textológiai keretben" című tanulmánya egy olyan kétlépcsős komplex modellt mutat be, amelynek alkalmazásával szövegek nyelvészeti-szövegtani elemzése mind a nyelvészet, mind a szövegtan követelményeit kielégíteni tudó módon végezhető el.

PETŐFI S. JÁNOS és DOBI EDIT "Tezaurisztikus explikációk alkalmazása a szemiotikai-textológiai koreferenciaelemzésben" című közös tanulmánya Dobi Edit tanulmányát egészíti ki azáltal, hogy az abban nem tárgyalt lexikoszemantikai struktúrák, illetőleg azok szemiotikai-textológiai reprezentálása főbb aspektusait tárgyalja.

BODA ISTVÁN KÁROLY és PORKOLÁB JUDIT "A koreferencia kérdései a számítógépes szövegfeldolgozás szempontjából" című közös tanulmánya egy olyan a számítógépes szövegfeldolgozásban alkalmazható modell létrehozására tesz kisérletet, amely koreferenciaelemzésben is alkalmazható.

KERTÉSZ ANDRÁS "A 'referencia' és 'koreferencia' problémája Frege nyelvfilozófiájában" című kötetzáró tanulmánya egy olyan nagyobb terjedelműnek tervezett mű egyik része, amely a referencia/koreferencia kérdéseinek nyelvfilozófiai megközelítéseit kívánja bemutatni.

E kötet tematikája, úgy véljük, szervesen egészíti ki az eddigi kötetek tematikáját.